Russerne kommer - måske

Er Sovjetunionen ved at lægge sin klamme hånd om Færøerne? Det mener »NATO-kredse«. Berlingske Tidende rejste til klippe-øerne i Nordatlanten for at se nærmere på truslerne

Af Jørn Mikkelsen

Foto: Jan Jørgensen

Skibsværftet i Skala ligger i en af Færøernes smukkeste fjorde. Det får ofte besøg af russiske trawlere på vej til eller fra fiskeri i Sydatlanten. Da Berlingske Tidende besøgte værftet lå Terberka med en besætning på 34 i dokken.

TORSHAVN

Den russiske trawler »Terberka« fra Arkhangelsk har ligget i dok på skibsværftet i Skala i bunden af en af Færøernes smukkeste fjorde siden jul. De 34 mand om bord viser sig sjældent.

Mens de færøske værftsarbejdere hamrer og svejser for at udbedre en skade i trawlerens stævn, holder russerne sig under dæk. Kun sjældent bevæger de sig op i bygden, der med sine 800 indbyggere ellers har underlag nok til også at byde på et ganske velassorteret supermarked.

I stedet slår russerne tiden ihjel ved at kigge sovjetisk TV via en parabol-antenne, som værftets direktør har fået stillet op specielt til de russiske fartøjer, der kommer hér. »Man må jo gøre lidt for at holde på kunderne,« som direktør Oli Zachariassen siger.

Han gør gode forretninger med russerne. Russiske skibe tegner sig for en tredjedel af alle de reparationer, som skibsværftet i Skála udfører. Det løber op i 10 mill. kr. om året. Der er konstant mindst et russisk skib på værftet, undertiden to-tre ad gangen. Sidste år kom der 11 russiske skibe, forrige år ca. 20.

Formentlig uden at vide det blev de 34 søfolk på »Terberka« i denne uge indirekte hovedpersoner i et drabeligt sikkerhedspolitisk opgør på Færøerne, som også gav genlyd i Danmark.

Anledningen var, at »NATO-kredse« pludselig udtrykte bekymring for, at Sovjet i en krisesituation lynhurtigt kan bemægtige sig de strategisk vigtige klippe-øer, fordi der hele tiden opholder sig mindst et par hundrede russiske fiskere på Færøerne. Til sammenligning er der kun ca. 130 danske operatører og teknikere. De bemander NATO's radaranlæg på fjeldene oven over Torshavn samt marinestationen. Kommandør Hans Dalsgaard, Færøernes Kommando, tilsluttede sig bekymringerne.

Færøerne ligger midt i et område, hvor et flåde-slag mellem Øst og Vest om kontrollen med Nordatlanten **ifølge** militære analytikere kan komme til at stå.

»Pindsvin«

Sidste år lagde 42 russiske skibe til kaj i Færøske havne. Foruden de 11 i Skála blev syv trawlere repareret på skibsværftet i Vag på Suderø, mens 24 lagde til kaj i Törshavn for at tage forsyninger om bord. Skibenes ophold varierer fra et par dage til fire måneder.

Ifølge en fiskeriaftale mellem den **færøske** landsstyre og det sovjetiske fiskeriministerium må der højst befinde sig 24 russiske skibe på én gang inden for den færøske 200 sømil-grænse.

Enkelte fartøjer – især de gigantiske havundersøgelsesskibe – bliver af folk på kajen i Torshavn kaldt for »pindsvine« på grund af den velvoksne skov af antenner, der stritter ud fra kommandobroen.

Skibene kan variere meget i størrelse, fra besætninger på 30 mand til besætninger på 100 mand. Aftalerne fastlægger i øvrigt, at færøske trawlere må fange 21.000 tons torsk i Barentshavet, mens russiske fiskere må fange 142.000 tons blåhvilling i færøsk farvand.

»Det er en virkelig god forretning for os. Vi kan bruge alle de torsk, vi kan fange, mens vi ikke har kapacitet til at forarbejde blåhvillingen,« siger fuldmægtig Karl Andreassen i Landsstyret.

Han var i december i Moskva for at forny fiskeri-aftalen, der blev indgået første gang i 1977. Det danske udenrigsministerium var også med i forhandlingerne, men i erkendelse af den færøske ekspertise nærmest som en slags budder.

Om baggrunden for det intensive handelssamkvem mellem Færøerne og Sovjetunionen fortæller formanden for den færøske rederforening, Osmund Justinussen:

»Det er EF og NATO-landene, der så at sige har drevet os i armene på russerne. Vi kan ikke længere få lov at fiske i Nordsøen. Derfor må vi gå andre veje. Vi har kun fiskerne; at leve af.«

Til Moskva

Mens det er Landsstyret, der indgår aftalerne om fiskekvoter, er det skibsværfterne selv, der aftaler vilkårene for reparationer af russiske skibe. Direktør Oli Zachariassen fra Skala Skibsværft har netop formået sin aftale med Moskva. Den indeholder dels en prisliste over reparationer, dels en hensigtserklæring om, at ca. 12 russiske skibe skal repareres om året. Dette tal hænger ingen af parterne sig dog særlig høje i.

Det er typisk maskineriet og skibsbunden, der skal have en overhaling. Efter måneders fiskeri i Sydatlanten kan en trawler på vej hjem til Murmansk være slemt medtaget. Alligevel har typen af reparationer undret mange. Ofte drejer det sig om småting, f. eks. lidt maler-arbejde. En del skibe kommer endvidere direkte fra Murmansk og Arkhangelsk til de færøske værfter uden at have været på fiskeri. Hvorfor bliver de ikke repareret derhjemme, spørges der.

Det gør chefen for flyvestationen, Chr. Lundbye, også:

»Det er svært at sige, hvorfor de kommer. Men de får vist repareret deres skibe. Det er den officielle udlægning – tror jeg. Det er mærkeligt, at de ønsker at komme til Færøerne for at blive repareret. Det koster en masse ekstra«, siger Chr. Lundbye.

Hertil siger direktør Oli Zachariassen, Skala Skibsværft:

»De kommer til Færøerne, fordi værfterne i Murmansk er propfulde. Kun på de færøske værfter kan russerne komme i tørdok i Nordatlanten. Island har ingen tørdokker. Man må heller ikke glemme, at Sovjetunionen har tilsvarende aftaler med andre lande. I alt får de repareret 2.000 trawlere om året på udenlandske værfter«.

Driftsleder Robert Rojkær, Vág Skibsværft, der netop nu har et russisk skib til reparation:

»Vi kan ikke følge med i, hvorfor de kommer direkte hertil. Når vi spørger, får vi nogle tågede svar. Der er jo så meget, der er hemmeligt i fiskeriet: fiskepladser, landinger osv.«.

Når de sovjetiske skibe går i havn, bliver de checket på vanlig vis af told-myndighederne. Om energien i disse checks siger Robert Rojkær:

»Myndighederne undersøger skibspapirerne. Man går vel ikke i detaljer af frygt for at skræmme kunderne væk. Det kontrolleres, hvornår de kommer og går. Men ligge under kahytskørerne gør man selvfølgelig ikke«.

På havnen i Törshavn vækker de russiske søfolk ikke synderlig opsigt, når de i grupper på fire-fem en sjælden gang begiver sig op i byen. De foretager nogle hastige indkøb – plastic-poser er i høj kurs – og skynder sig tilbage. Det er ikke hos dem, at de private klubber, der som de eneste på Færøerne har ret til at udskænke alkohol, henter omsætningen. På byens stolthed, »Diskotek Aftenbrisen«, har der aldrig nogen sinde været en ærlig russer, oplyses det med beklagelse.

Nej til Sovjet

Det sovjetiske fiskeriministerium har de sidste tre år bedt om at få lov til, at deres trawlere kunne lande fangster ved Færøerne og lade lastfartøjer samle fangsterne op. Som forholdene er nu, må det ikke ske inden for tre sømile-grænsen. Russiske skibe må kun gå ind for at blive repareret eller tage forsyninger om bord.

Landsstyret har sagt nej til anmodningerne, der på et tidspunkt konkret drejede sig om oprettelsen af en regulær frihavn på Suderø. Afslagene har bund i sikkerhedspolitiske hensyn, oplyser Pauli Ellefsen fra Sambandspartiet.

»Det spiller en rolle for vort nej til sovjetiske omladninger, at vi tænker i sikkerhedspolitiske baner. Vi hører trods alt med til Vesten, og jo større den sovjetiske aktivitet er i et lille samfund som det færøske, jo lettere vil det være at lave ravage«, siger Pauli Ellefsen.

Landsstyret har endvidere afslået gentagne sovjetiske ansøgninger om at få lov til at oprette et konsulat i Törshavn.

Pauli Ellefsen understreger, at det ikke er hans indtryk, at Sovjet bevidst sender ekstra folk til Færøerne for at have dem parat i tilfælde af en krise-situation.

Kommandør Hans Dalsgaard, Færøernes Kommando, ønsker ikke at udtale sig til Berlingske Tidende. Det sker af frygt for at blive fejlfortolket i den oppiskede atmosfære, som den forløbne uges debat på Færøerne, har medført, oplyser han. Han henviser også til det forestående valg til Lagtinget i november, som han ifølge egne oplysninger ikke ønsker at påvirke.

I efteråret sagde kommandør Dalsgaard imidlertid følgende til færøsk TV i forbindelse med en omtale af de mange russiske skibe omkring Færøerne:

»Hvis der er en større konflikt (mellem øst og vest) i gang, ville de (Sovjetunionen) vel gerne forsøge at forhindre NATO i at bruge Færøerne som observationspost. Men det er så langt, jeg kan gå, for vi ved jo ikke, hvad de overvejer«.

I den socialdemokratiske avis »Sosialurin« sagde han i torsdags:

»Man skal ikke være blind for, at russerne i en krisesituation kan bruge sin tilstedeværelse (på Færøerne) til egen fordel«.

ommandør Dalsgaard bekræfter endvidere over for Berlingske Tidende, at han én gang har nævnt disse overvejelser over for lagmand Atli Dam.

Valgkamp

Også andre end kommandøren er optaget af valgkampen, der så småt er ved at komme i gang. Hvorfor kommer historierne om russerne på Færøerne netop nu, spørger mange. De har trods alt været her siden 1977.

Den socialdemokratiske avis »Sosialurin« mere end antyder, at ærkefjenden Oli Breckmann fra Folkeflokken, som også er medlem af Folketinget, står bag. Bladet har spurgt det britiske nyhedsmagasin »The Economist« i London, som lagde spalteplads til bekymringen hos »NATO-kredse«, hvem forfatteren til den usignerede artikel er. Man har ikke fået svar.

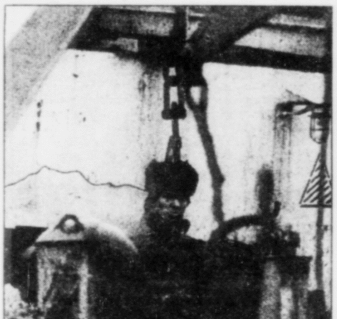
Oli Breckmanns egen avis »Dagbladet«, som han er chefredaktør for, giver derimod plads til detaljerede beskrivelser af en massiv sovjetisk tilstedeværelse på Færøerne. De to aviser tegner yderfløjene i færøsk politik. Domstolene er for tiden ved at overveje, om »Sosialurin« skal have lov til at beskylde Oli Breckmann for nazisme og fascisme. Dermed er tonen i den politiske debat på Færøerne samtidig sået an.

Folkeflokken har skærpet sin holdning, så partiet nu er en ivrig fortaler for selvstændigt færøsk NATO-medlemskab.

I det danske udenrigsministerium spekuleres der i »bradnide som årsag til artiklen i »The Economist«. Konkurrencen mellem skibsværfterne på Færøerne, Shetland, i Skotland og Nordnorge er skrap. Kan det tænkes, at historien om de mange russere på Færøerne er udspredt for at skade de færøske værfter, spørges der.

»Tanken har strejfet os. Vi har tit været ude for den slags tricks,« siger en kilde i ministeriet.

Hvad angår de 34 russere foran satellit-kanalen i »Terberka«s mandskabsrum i dokken på Skála Skibsværft, så kan de snart være ligeglade med det postyr, de vakte i ugens løb. Om kort tid bliver de afhentet af en anden sovjetisk trawler, og så sættes kursen mod de rige fiskepladser ved Falklandøerne.

De russiske søfolk holder sig mest under dæk, mens trawleren ligger i dokken. De benøger sig sjældent op i bygden. Kun en enkelt somand holder vagt på dækket.

